

Травень 2024. Постаті

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
доктор педагогічних наук,
провідний науковий
співробітник ДНПБ України
імені В.О. Сухомлинського

**130 років з дня народження
Петра Курінного (1894–1972),
історика, педагога, археолога,
музеєзнавця, організатора
пам'яткоохоронної справи**

Петро Курінний народився
Пся 1 травня 1894 в Умані.

Під час навчання в Уманській гімназії його вчителем історії та географії був Данило Щербаківський. Розмірковуючи над своїм фахом та захопленням археологією, П. Курінний так оцінював вплив учителя на вибір професії: «Він так захопив мене історією й археологією, що я зараз же почав збирати черепки і несподівано відкрив на полі с. Кочержинець рештки селища людини кам'яної доби на Україні, т. зв. Трипільської культури (III–IV тис. до Р. Х.), що було справжнім відкриттям і що раз і назавжди зв'язало мене з археологією, прихилило під авторитет Д.М. Щербаківського». 1913 П. Курінний став студентом Київського університету, а вже 1914 у газеті «Нова Рада» було опубліковано його першу розвідку «Відкриття Батиєвих воріт у Києві».

Після закінчення університету повертається до Умані і розпочинає педагогічну діяльність викладанням історії та

географії в Українській гімназії ім. Б. Грінченка. З листопада 1917 – фундатор і перший завідувач Історичного музею Уманщини, який був створений при гімназії. Завдяки старанням та організаторським здібностям П. Курінного музей швидко зростає. У 1918 зібрана колекція розміщувалася у двох шафах, проте вже у 1919 для музею було виділено окрему кімнату, а за деякий час – ще одну.

Педагогічна діяльність П. Курінного не обмежувалася однією школою. У різний час він викладав історію мистецтв в Уманському художньому керамічному технікумі, в Кооперативному технікумі та на кооперативних курсах – історію, курс історії України в Уманському і Київському педагогічних інститутах, на численних повітових курсах перепідготовки вчителів Уманського і Київського повітів, читав курс «Джерела української історії» в Народному українському університеті в Умані.

З 1924 – у Києві: директор Музею культів і побуту, у 1926–32 керував Державним історико-культурним заповідником «Всеукраїнський музейний городок». Водночас з 1924 – дійсний член Всеукраїнського археологічного комітету, з 1925 – секретар Трипільської комісії, у 1927 – головний редактор збірки «Український музей», а з 1929 – вчений секретар Всеукраїнського археологічного комітету. У 1928–30 – науковий співробітник кафедри мистецтвознавства при ВУАН, у 1938–1941 – Інституту археології АН УРСР та консультант Центрального історичного музею УРСР у Києві.

Під час Другої світової війни працював в окупованому Києві у Музеї-архіві переходової доби, очолюваному О. Оглоблиним. Під час відступу нацистської армії супроводжував музейні цінності, що евакуювалися до німецького м. Гохштадт, і разом із дружиною залишився на еміграції. Від 1946 – науковий співробітник Інституту мартирології в Мюнхені, з 1947 – професор церковної археології Богословської академії УАПЦ. Наприкінці 1940-х обраний професором Українського

університету (Мюнхен) по кафедрі археології та етнографії (працював там до 1972).

Помер 25 жовтня 1972 у Мюнхені.

**260 років від дня народження
Петра Лодія (1764–1829),
українського освітнього діяча,
педагога**

Народився Петро Лодій 15 травня 1764 в с. Збой Земплінського комітату (тепер територія Словаччини) у сім'ї священика. Початкову освіту здобув у Мукачеві, потім навчався у гімназії у Великому Варадині (нині Румунія), Ужгородській та Львівській греко-католицьких семінаріях.

У 1787 закінчив Львівський університет, де згодом працював професором логіки, метафізики й моральної філософії. Викладав також математику та нумізматику, в окремі роки – літературу й природознавство. З 1802 – професор філософії, чистої та прикладної математики в Ягеллонському університеті у Кракові. У 1803, після заснування у Санкт-Петербурзі головного педагогічного інституту, запрошений його керівництвом на кафедру логіки, метафізики і моральної філософії, де викладав теоретичну та практичну філософію. З цього часу настає період розквіту його наукового та педагогічного таланту.

Додатково до роботи в інституті читав лекції з природного права та деякі інші курси у Вищому училищі правознавства (1805–09). 1811 призначений наглядачем училищ Архангельської та Олонецької губерній. Служив інспектором класів при товаристві шляхетних дівчат та училищі ордену св. Катерини (1813–18), склав навчальний план «повної освіти» для жінок. А після звільнення з посади інспектора класів був призначений директором

Санкт-Петербурзького комерційного училища.

З утворенням Петербурзького університету (8 лютого 1819) став ординарним професором кафедри логіки, метафізики і моральної філософії (викладав теоретичну і моральну філософію), а у грудні 1819 призначений деканом філософсько-юридичного факультету. Також обіймав посади радника (1820–25) і неодмінного засідателя (1825–27) правління університету, був членом комітету, який розпоряджався будівлями університету; головою училищного комітету.

Автор праць «Логічні постанови до пізнання і розрізнення істинного та хибного» (1815), «Теорія загальних прав, що містить у собі філософське вчення про загальне державне право» (1828) та ін. Трактував філософію як засіб просвітлення розуму і серця, що дає змогу спонукати волю до творення добра. Головними складовими філософії вважав антропологію, що вивчає співвідношення душі та тіла, фізіономіку, яка вивчає внутрішній світ людини, та педагогіку, що становить собою знання про виховання людини.

Усе своє життя П. Лодій не поривав зв'язків з Україною, листувався із закарпатцями, а також із професорами Львівського університету. Переклав з латини підручник Крістіана Баумайстера «Elementa Philosophiae» («Наставлення Любомудрія Нравоучительного», Львів, 1790), що є його внеском у розвиток української філософської термінології.

Помер Петро Лодій 22 червня 1829 у Санкт-Петербурзі. Похований там на Смоленському лютеранському кладовищі.

**220 років з дня народження
Елізабет Пібоді (Elizabeth
Peabody; 1804–1894), амери-
канської педагогині, послідов-
ниці Фребеля**

Народилася Елізабет Пібоді 16 травня 1804 в м. Біллеріка, (Массачусетс, США). Її блискуча кар'єра як педагогині, видавчині та письменниці склалася завдяки матері, яка керувала школою для дівчат, де навчалася Елізабет. У 1821, у віці 17 років, Е. Пібоді заснувала Ланкастерську школу-інтернат (коли сім'я переїхала до Ланкастера, штат

Массачусетс) і по черзі навчала своїх молодших сестер Софію та Мері. 1822 переїхала до Бостона, відкрила ще одну школу і брала уроки грецької мови у Ральфа Емерсона, американського поета, філософа, одного із найвизначніших мислителів США. За деякий час у штаті Мен вона разом зі своєю сестрою Мері заснувала ще одну школу для дівчат у Брукліні.

У 1837 Е. Пібоді стала членкинею-засновницею Бостонського клубу трансценденталістів, а в 1839 відкрила книжкову крамницю на Вест-стріт, що стала своєрідним клубом інтелектуальної спільноти Бостона. У цій книгарні відбулися весілля її сестер Софії (вийшла заміж за письменника Натанієля Готорна) та Мері (вийшла заміж за педагога, реформатора освіти Гораса Манна). Е. Пібоді відкрила свою крамницю 1850 і впродовж наступних 10 років викладала в школі, писала і працювала над популяризацією державної освіти.

У 1859 Е. Пібоді дізналася про роботу дитячих садків Фрідріха Фребеля в Німеччині, і вже наступного року відкрила в Бостоні перший у США офіційний дитячий садок. Вона продовжувала цю справу до 1867, коли здійснила тур європейськими дитячими садочками, щоб дізнатися більше про ідеї Фребеля. Згодом розробила свою власну концепцію виховання та навчання дітей дошкільного віку, основними засадами якої були виховання дитини відповідно до її природних здібностей та індивідуальний підхід до вихованців. Дошкільний навчальний заклад Е. Пібоді за короткий час набув широкої популярності. Вона також написала багато праць на підтримку цієї справи: «Моральна культура немовлят і путівник по дитячих садках» (1863), «Культура дитячого садка» (1870), «Дитячий садок в Італії» (1872), «Листи до вихователів дитячих садків»

(1886), «Лекції в школах підготовки вихователів дитячих садків» (1888). У 1873 вона заснувала «Вісник дитячого садка», редактором якого була протягом двох років, а в 1877 організувала Американський Фребелівський союз. Завдяки Е. Пібоді дитячий садок став загальноновизнаною установою в системі освіти США. Ще більш сприяла поширенню педагогічних поглядів Е. Пібоді в різних штатах її діяльність як активістки за права корінного населення Америки.

Померла Елізабет Пібоді 3 січня 1894 у віці 89 років.

180 років від дня народження Миколи Мурашка (1884–1909), українського художника, педагога

Микола Мурашко народився 20 травня 1884 у м. Глухів на Сумщині. У 1858–63 був учнем художника-реставратора в Києві. В 1863–67 навчався в петербурзькій Академії мистецтв (не закінчив через хворобу). 1868 отримав звання вчителя малювання й розпочав педагогічну діяльність, викладав малювання в київських гімназіях, реальному училищі, Колегії Павла Галаґана. Засновник і викладач (1875–1901) приватної Київської рисувальної школи, що відіграла важливу роль у розвитку образотворчого мистецтва і художньої освіти в Україні. Меценатом закладу був Іван Терещенко, підтримували школу українські художники Ілля Ріпін й Іван Айвазовський.

Характерні риси школи: загальнодоступність для всіх охочих, незалежно від віку, статі, освіти, стану тощо (учнями, окрім дітей, були студенти, ремісники, військові, селяни) та демократизм (учні-бідняки користувалися пільговими умовами щодо плати за навчання, а найобдарованіші звільнялися від неї). Школа одержувала підтримку від киян (пожертви грішми, гравюрами, етюдами, рисунками тощо), що відіграло

важливу роль на початку її існування, оскільки коштів на придбання необхідного обладнання, зокрема наочних посібників, у Мурашка не було.

Учні вступали до школи протягом всього навчального року й приходили на заняття залежно від наявності у них вільного часу, що вимагало індивідуального підходу до кожного учня й виключало можливість одночасного навчання всіх вихованців за єдиною програмою. Розпочиналось навчання з малювання орнаментів та геометричних форм. Поступово учні переходили до малювання з гіпсових моделей, набуваючи навички у відтворенні об'єму, далі малювали з натури та вивчали живописну техніку. З 1883 М. Мурашко упровадив метод малювання з пам'яті: учні мали 5 хвилин на розгляд твору мистецтва, а потім малювали його з пам'яті.

У школі було створено вітрини, де щотижня змінювалася виставка гравюр, офортів, фотографій, рисунків, акварелей тощо. За задумом М. Мурашка, вивчення, порівняння й аналіз виставленого мали наводити учнів на творчі роздуми й плани. Крім занять у класі, великого значення педагог надавав методам милування красою природи, особливо навесні й ранньої осені. Від багатства краси природи до краси людської душі – мистецько-педагогічне кредо Миколи Мурашка.

У 1884–85 н. р. в школі навчалася 180 учнів (серед яких 25 дівчат), а на початку 1890-х – 250. Загалом у школі здобули художню освіту близько 3 тис. осіб. Вихованці школи – Микола Пимоненко, Олександр Мурашко (небіж Миколи Мурашка), Казимир Малевич, Григорій Світлицький, Іван Іжакевич, Михайло Жук, Петро Холодний та ін. На початку 1880-х у школі навчалася Леся Українка.

Учні й викладачі школи брали участь у реставрації фресок Кирилівської церкви (1883–84) та в розписках Володимирського собору в Києві (1885–96). 1901 школу закрили і на її базі створили Київське художнє училище

Помер Микола Мурашко 22 вересня 1909 у Бучі. Похований на Лук'янівському цвинтарі у Києві.

Нині нерідко згадуємо словесну сполуку «Ода до радості». Може, тому, що цей промовистий твір Фрідріха Шіллера (1785) містить складні віри та надії, які, у свою чергу, привертають увагу до життєвої необхідності гармонійно поєднувати потреби сьогодення. І тут Яна Грицай вказує зразок узгодженості, пропонуючи читачеві прозову збірку «Добродійка Воленька й годинник Перемоги» (Ужгород, 2023). Авторка тривалий час проживає далеко від України. Та варто зауважити: де б вона не мешкала, скажімо, на землі Німеччини чи Швейцарії, вона ніжно й трепетно ставиться до рідного краю. Адже витоки її родового дерева беруть своє начало в українському селі Дорожів, де – неподалік від Дрогобича – народився відомий носій українсько-визвольних змагань **Дмитро Грицай** (1907-1945). З цього роду походить і **Остан Грицай** (1881-1954), визначний український перекладач творів Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Павла Грабовського, Олександра Олеся, Богдана Лепкого.

Так, нестримний потяг творити добро, незламна віра в перемогу світла над темрявою, – усе це й творить її духовний ген. Він нуртує в душі письменниці й педагогині. До речі, перу Яни Грицай належить дисертаційна праця про особливості вищої освіти в недержавних осередках Німеччини й України. Її публікації побачили світ у багатьох авторитетних наукових виданнях. А ще Яна Грицай – мати чотирьох діточок, імена яких розпочинаються з одної літери: Максим, Матильда, Магнус, Марта. Власне, їм і присвячена названа збірка, в основі якої фантастично-казковий сюжет про Добродійку Воленьку, яка впевнено бореться зі злим ворогом – жорстоким нелюдом-Невірцем... Письменниця аргументовано обстоює думку, що дитинство – найважливіша пора в житті людини. Місія батьків має свою дикцію – допомогти маленькій людині реалізуватися в навколишньому середовищі. На прикладі дорослих дитина вчиться